

ΠΙΟΤΡ ΚΡΟΠΟΤΚΙΝ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Σε σας τους νέους θέλω να μιλήσω σήμερα. Οι γέροι -εννοώ φυσικά τους γέρους στην καρδιά και το πνεύμα- ας αφήσουν στην άκρη το βιβλιαράκι μου αυτό για να μην κουραστούν διαβάζοντας κάτι που δεν θα τους πει τίποτε. Υποθέτω ότι είσαι περίπου δεκαοκτώ ή είκοσι χρονών, ότι τελειώνεις με την μαθητεία σου σε μια τέχνη, με τις σπουδές σου και ότι τώρα βγαίνεις στην ζωή. Φαντάζομαι ότι το πνεύμα σου είναι απαλλαγμένο από τις προλήψεις τις οποίες διάφοροι άνθρωποι προσπάθησαν να σου εμφυσήσουν, ότι δεν φοβάσαι τον διάβολο και ότι δεν δίνεις σημασία στα παραληρήματα των παπαδών και των ιεροκρηύκων. Υποθέτω ακόμη ότι δεν είσαι ένας από εκείνους τους ανόητους λιμοκοντόρους -θλιβερά προϊόντα μιας κοινωνίας σε παρακμή- που επιδεικνύουν τα γελοία παντελόνια και τις πιθηκίσιες φάτσες τους στους δρόμους, και οι οποίοι ήδη σ' αυτήν την ηλικία δεν κυριαρχούνται από τίποτε άλλο πέρα από την ακόρεστη επιθυμία για απολαύσεις έναντι οποιουδήποτε τιμήματος... Απεναντίας πιστεύω ότι η καρδιά σου είναι ζωντανή, γι' αυτό ακριβώς και σου μιλώ. Ξέρω ότι μπροστά σου ορθώνεται ένα τεράστιο ερωτηματικό. Πολύ συχνά αναρωτιέσαι: «Τι θα γίνω στην ζωή μου;». Είναι γεγονός πως όταν ένας άνθρωπος είναι νέος πιστεύει ότι, έχοντας μάθει μια τέχνη ή σπουδάσει μια επιστήμη για κάποια χρόνια, με έξοδα της κοινωνίας, δεν το έκανε για να γίνει ένα όργανο εκμετάλλευσης. Θα ήταν πολύ διεφθαρμένος και ανήθικος, εάν δεν είχε ποτέ ονειρευτεί πως κάποια μέρα θα χρησιμοποιούσε την ευφυΐα, τις ικανότητες και τις γνώσεις του για να βοηθήσει στην χειραφέτηση εκείνων που σήμερα σέρνονται μέσα στην εξαθλίωση και την αμάθεια. Είσαι κι εσύ ένας από εκείνους που είχαν ένα τέτοιο όραμα, δεν είναι έτσι;

Πολύ καλά! Ας δούμε λοιπόν τι θα κάνεις για να γίνει το όνειρό σου πραγματικότητα. Δεν ξέρω μέσα σε ποιο κοινωνικό περιβάλλον γεννήθηκες. Πιθανόν, ευνοημένος από την τύχη, να έχεις στρέψει την προσοχή σου στην σπουδή μιας επιστήμης, θα γίνεις γιατρός, δικηγόρος, φιλόλογος ή επιστήμων. Ένας μεγάλος δρόμος ανοίγεται εμπρός σου. Βγαίνεις στον στίβο της ζωής εφοδιασμένος με πλούσιες γνώσεις κι ένα καλλιεργημένο πνεύμα ή πιθανότατα, είσαι ένας απλός τεχνίτης με επιστημονική γνώση που περιορίζεται στα λίγα εκείνα που έμαθες στο σχολείο. Έχεις όμως το πλεονέκτημα να ξέρεις από πρώτο χέρι το νόημα μιας ζωής εξαντλητικού μόχθου που αποτελεί την μοίρα του εργατή της εποχής μας.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ «ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΥΣ»

Προς τους γιατρούς.

Εετυλίγοντας την σκέψη μας, ας υποθέσουμε κατ' αρχάς πως έχεις σπουδάσει μια επιστήμη. Ας πούμε ότι μόλις τέλειωσες την ιατρική. Αύριο ένας φτωχοντυμένος άνθρωπος θα έρθει να σε παρακαλέσει να επισκεφτείς μια άρρωστη γυναίκα. Θα σε οδηγήσει σ' ένα από εκείνα τα σοκάκια που είναι τόσο στενά ώστε όταν οι γείτονες δίνουν τα χέρια σχεδόν αγγίζουν τα κεφάλια των περαστικών. Μπαίνοντας στην αυλή θα σε τυλίξει η μπόχα απ' την μούχλα και την υγρασία, με το φως ενός φαναριού που τρεμουλιάζει, θ' ανέβεις δύο, τρεις, τέσσερις, πέντε θεοβρώμικες σκάλες και να'σαι μέσα σ' ένα σκοτεινό, παγωμένο δωμάτιο όπου θα δεις την άρρωστη ξαπλωμένη πάνω σ' ένα αχυρόστρωμα και σκεπασμένη με παλιοκούρελα. Γύρω σου μερικά χλωμά, πελιδνά παιδάκια. Τουρτουρίζουν κάτω από τα πανωφόρια τους, θα σε κοιτούν με τα μεγάλα, ορθάνοιχτα μάτια τους. Ο άντρας της άρρωστης όλη του την ζωή δούλευε δώδεκα και δεκατρείς ώρες την ημέρα από' δώ κι από' κει. Τώρα, εδώ και τρεις μήνες, είναι άνεργος. Το να μένει χωρίς δουλειά, δεν είναι σπάνιο φαινόμενο για το επάγγελμά του. Συμβαίνει κάθε χρόνο περιοδικά. Αλλά παλιότερα, όταν δεν είχε δουλειά, η γυναίκα του πήγαινε και δούλευε σαν παραδουλεύτρα έπλενε ίσως τα πουκάμισά σου για μερικές πεντάρες την ημέρα. Τώρα όμως, πάνε δυο μήνες που είναι κατάκοιτη και η εξαθλίωση απλώνεται πάνω στην οικογένεια σε όλη την απεχθή της φρίκη. Αν νιώσουν ότι έχεις καλή καρδιά και καθαρή ματιά και ότι μιλάς σταράτα, η οικογένεια θα σου εκμυστηρευτεί πολλά πράγματα. Θα σου πει πως η γυναίκα που ζει στο διπλανό δωμάτιο, η γυναίκα που όταν βήχει σου σκίζει την καρδιά, είναι μια φτωχή σιδερώτρια. Ότι στο κάτω πάτωμα όλα τα παιδιά λιώνουν από τον πυρετό. Ότι η πλύστρα που κατοικεί στο υπόγειο, δεν θα την βγάλει ως την άνοιξη, και ότι στο διπλανό σπίτι τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα. Ποια θεραπεία θα συστήσεις στην άρρωστη, γιατρέ, αφού

έχεις καταλάβει με την πρώτη ματιά πως αιτία της αρρώστιας της είναι μια γενική αναιμία, η έλλειψη καλής τροφής και καθαρού αέρα; Ας πούμε, μια καλή μπριζόλα κάθε μέρα; Μικρούς περιπάτους στην εξοχή; Ένα ευάερο και χωρίς υγρασία δωμάτιο; Τι ειρωνεία! Αν μπορούσε να τα 'χει όλα αυτά, θα τα έκανε πολύ καιρό πριν και δεν θα περίμενε την δική σου συμβουλή. Τι θα συστήσεις σε όλους αυτούς τους αρρώστους; Να τρώνε καλά. ν' αλλάξουν περιβάλλον, να δουλεύουν λιγότερο κουραστικά; Μακάρι να μπορούσες αλλά δεν τολμάς, κι έτσι φεύγεις με πληγωμένη καρδιά, ρίχνοντας κατάρες αριστερά και δεξιά.

Την άλλη μέρα, ενώ ακόμη συλλογιέσαι την μοίρα των κατοίκων αυτής της τρώγλης, ένας συνάδελφός σου διηγείται πως την προηγούμενη ήρθε και τον πήρε ένας υπηρέτης, με άμαξα αυτήν την φορά. Επισκέφθηκε τον ιδιοκτήτη ενός ωραίου σπιτιού, μια γυναίκα εξαντλημένη από την αϋπνία, με την ζωή της γεμάτη λούσα, επισκέψεις, χορούς και... . καυγάδες με τον πλίθιο σύζυγό της. Ο συνάδελφός σου της σύστησε μια πιο ήσυχη ζωή, μια ελαφρύτερη διατροφή και περιπάτους στην εξοχή, να χαλαρώνει και να κάνει μερικές ασκήσεις γυμναστικής στην κάμαρά της για να αντικαταστήσει, ως έναν βαθμό, την έλλειψη παραγωγικής δραστηριότητας. Η μία λοιπόν πεθαίνει γιατί δεν είχε ποτέ στην ζωή της αρκετή τροφή και ανάπαυση, ενώ η άλλη μαραίνεται γιατί από τότε που γεννήθηκε δεν έμαθε ποτέ τι θα πει δουλειά.

Αν είσαι κι εσύ ένας από εκείνους τους εκφυλισμένους χαρακτήρες που προσαρμόζονται σε οτιδήποτε, που στην θέα των πιο αποκρουστικών εικόνων παρηγορούνται μ' έναν ελαφρύ αναστεναγμό, τότε θα συνηθίσεις σιγά-σιγά αυτές τις αντιθέσεις και την κτηνώδη φύση που ευνοεί τις φιλοδοξίες σου. Δεν θα σκέπτεσαι τίποτε άλλο παρά μόνο το πώς θα παραμείνεις μέσα στις τάξεις των κυνηγών της ηδονής, δηλαδή των πλουτοκρατών, ώστε να μην βρεθείς ποτέ ανάμεσα στους εξαθλιωμένους. Αν όμως είσαι Άνθρωπος, αν κάθε σου αίσθημα εκφράζεται, στην περίπτωσή σου, με τις πράξεις σου, αν το κτήνος που υπάρχει μέσα σου δεν έχει κατασπαράξει την ευγενική σου φύση, τότε μια μέρα θα γυρίσεις σπίτι μονολογώντας: «Όχι, είναι άδικο, δεν πρέπει να συνεχιστεί αυτή η κατάσταση! Δεν αρκεί να θεραπεύουμε τις αρρώστιες, οφείλουμε να τις προλαμβάνουμε. Μια κάπως άνετη ζωή και μια πνευματική καλλιέργεια αρκούν για να σβήσουν από τους καταλόγους μας τους μισούς αρρώστους και τις μισές αρρώστιες. Στο διάολο λοιπόν τα γιατρικά! Καθαρός αέρας, καλή διατροφή, λιγότερο εξαντλητική δουλειά -να πώς πρέπει ν' αρχίσουμε. Χωρίς αυτά, ολόκληρη η ιατρική δεν είναι τίποτε άλλο παρά απάτη και αγυρτεία». Εκείνη ακριβώς την ημέρα θα καταλάβεις το νόημα του σοσιαλισμού, θα θελήσεις να τον γνωρίσεις καλύτερα. Κι αν η λέξη φιλαλληλία δεν είναι για σένα μια λέξη κενή περιεχομένου, αν μελετήσεις το κοινωνικό ζήτημα υπό το φως της αυστηρής ανάλυσης του φυσικού φιλοσόφου, θα καταλήξεις να ενταχθείς στις γραμμές μας και θα δουλέψεις, όπως δουλεύουμε κι εμείς, για να πραγματοποιηθεί η Κοινωνική Επανάσταση.

Προς τους επιστήμονες

Αλλά πιθανόν να πεις: «Στο διάολο η απλή πρακτική δουλειά. Θα αφοσιωθώ στην καθαρή επιστήμη. όπως ο αστρονόμος, ο φυσικός ή ο χημικός. Μια τέτοια εργασία πάντοτε αποδίδει καρπούς. έστω κι αν είναι μόνο για τις μελλοντικές γενιές». Ας προσπαθήσουμε πρώτα-πρώτα να καταλάβουμε τι επιδιώκεις αφιερώνοντας τον εαυτό σου στην επιστήμη. Πρόκειται άραγε μόνο για την απόλαυση -πολύ μεγάλη αναμφίβολα- που πηγάζει από την μελέτη της φύσης και την χρησιμοποίηση των πνευματικών μας δυνάμεων; Σ' αυτήν την περίπτωση, θα σε ρωτήσω: σε τι διαφέρει ο σοφός που ασχολείται με την επιστήμη για να περάσει πιο ευχάριστα την ζωή του, από εκείνον εκεί τον μεθύστακα, ο οποίος το μόνο που ζητά είναι η άμεση ικανοποίηση που του προσφέρει το πιστό; Ο σοφός διάλεξε βέβαια σοφότερα την ικανοποίησή του, αφού του προσφέρει βαθύτερη και πολύ πιο μακροχρόνια ευχαρίστηση απ' ό,τι εκείνη του μεθύσου. Αλλά, αυτό είναι όλο! Τόσο ο ένας όσο και ο άλλος επιδιώκουν τον ίδιο εγωιστικό σκοπό: την ατομική ικανοποίηση. Όμως όχι, εσύ δεν ποθείς την εγωιστική αυτή ζωή! Το να ασχολείσαι με την επιστήμη, σημαίνει για σένα ότι εργάζεσαι για την ανθρωπότητα, και αυτή είναι η ιδέα που θα σε κατευθύνει στην έρευνα σου. Τι γοητευτική χίμαιρα! Ποιος από μας δεν την είχε έστω και για μια στιγμή ενστερνιστεί όταν εγκατέλειψε για πρώτη φορά τον εαυτό του χάριν της επιστήμης;

Αλλά τότε, αν πραγματικά θέλεις να προσφέρεις στην ανθρωπότητα, αν το καλό του ανθρώπινου γένους είναι το ζητούμενο για σένα, θα δεις ένα τρομερό εμπόδιο να υψώνεται

μπροστά σου, διότι, όσο περιορισμένη κι αν είναι η κριτική σου ικανότητα, αμέσως θα πρέπει να αντιληφθείς ότι στην κοινωνία μας σήμερα η επιστήμη αποτελεί ένα είδος πολυτελείας που κάνει την ζωή πιο ευχάριστη για τους λίγους, ενώ παραμένει εντελώς απρόσιτη για την συντριπτική πλειονότητα των ανθρώπων. Έχουν περάσει περισσότερα από εκατό χρόνια από τότε που η επιστήμη θεμελίωσε αξιόπιστες θεωρίες αναφορικά με την προέλευση του κόσμου, αλλά πόσοι άνθρωποι τις γνωρίζουν ή διαθέτουν την αληθινή επιστημονική ικανότητα κριτικής; Το πολύ μερικές εκατοντάδες που χάνονται μέσα στα εκατομμύρια των εκατομμυρίων ανθρώπων, οι οποίοι, σαν τους πρωτόγονους, είναι βυθισμένοι μέσα σε προλήψεις και προκαταλήψεις, κι επομένως πάντοτε πρόσφοροι να χρησιμεύσουν σαν μαριονέτες στα χέρια θρησκευτικών αγυρτών. Ή, για να προχωρήσουμε ένα βήμα παρακάτω, ας ρίξουμε μια ματιά στο τι έχει κάνει η επιστήμη για να οικοδομήσει ορθολογικά θεμέλια για την σωματική και ηθική υγεία. Η επιστήμη μάς λέει πώς πρέπει να ζούμε για να είμαστε υγιείς και να διατηρούμε σε καλή κατάσταση τις πυκνοκατοικημένες πόλεις μας. Αλλά μήπως δεν παραμένει κενό γράμμα μέσα στα βιβλία μας όλη η τεράστια εργασία που έχει γίνει προς αυτές τις δύο κατευθύνσεις; Όλοι γνωρίζουμε πώς έτσι έχουν τα πράγματα. Και γιατί αυτό: Διότι η επιστήμη υπάρχει σήμερα μόνο για μια χούφτα προνομιούχων, διότι η κοινωνική ανισότητα, η οποία διαιρεί την κοινωνία σε δύο τάξεις, τους μισθωτούς σκλάβους και τους εκμεταλλευτές κεφαλαιοκράτες, κάνει όλες τις σχετικές με τις συνθήκες μιας ορθολογικής ζωής διδασκαλίες να φαίνονται σαν η πιο πικρή ειρωνεία για τα 9/10 της ανθρωπότητας.

Θα μπορούσα να σου αναφέρω πάμπολλα παραδείγματα, όμως προτιμώ απλώς να σου πω: βγες έξω απ' το εργαστήρι του Φάουστ, όπου τα μαυρισμένα από την σκόνη τζάμια μόλις που αφήνουν το φως του ήλιου να φθάσει στα βιβλία σου, και κοίταξε γύρω σου -σε κάθε βήμα σου μονάχος σου θα βρεις τις αποδείξεις που χρειάζονται για να στηριχτεί αυτός μου ο ισχυρισμός. Σήμερα δεν χρειάζεται πλέον να συσσωρεύσουμε επιστημονικές γνώσεις και ανακαλύψεις. Το σημαντικότερο πράγμα είναι να διαδώσουμε τις αλήθειες που ήδη έχουμε κατακτήσει, να τις εφαρμόσουμε στην καθημερινή μας ζωή, να τις κάνουμε κληρονομιά όλων. Θα πρέπει να ρυθμίσουμε τα πράγματα με τέτοια σοφία, ώστε να μπορέσει ολόκληρη η ανθρωπότητα να τις αφομοιώσει και να τις εφαρμόσει, ώστε η επιστήμη να πάψει ν' αποτελεί πολυτέλεια και να γίνει η βάση της καθημερινής ζωής. Η δικαιοσύνη το απαιτεί! Θα προσέθετα επίσης ότι το απαιτούν τα ίδια ακριβώς τα συμφέροντα της επιστήμης. Η επιστήμη τότε μόνο πραγματοποιεί αληθινή πρόοδο. Όταν οι αλήθειες της βρίσκουν περιβάλλον έτοιμο να τις δεχθεί. Η θεωρία της μηχανικής αρχής της θερμότητας, η οποία είχε διατυπωθεί τον περασμένο αιώνα με τους ίδιους σχεδόν όρους που την έχουν διατυπώσει ο Χιρν* (Σ.τ.μ. Χιρν. Γουσταύος-Αδόλφος (1815-99). Γάλλος βιομήχανος και φυσικός. Του οφείλουμε τον προσδιορισμό του αντίστοιχου της θερμίδας στην μηχανική) και ο Κλαούζιους (Σ.τ.μ. Κλαούζιους, Ρούντολφ-Ιούλιος (1822-88). Γερμανός φυσικομαθηματικός, διατύπωσε τον β' νόμο της Θερμοδυναμικής (1850), και ανέπτυξε την Θεωρία κίνησης των αερίων. Εισήγαγε επίσης την εντροπία στην Θερμοδυναμική), ήταν θαμμένη στα ακαδημαϊκά αρχεία επί 80 χρόνια, ώσπου να διαδοθεί ευρέως μια τέτοια γνώση της φυσικής που να αρκεί για να δημιουργήσει ένα κοινό ικανό να την δεχθεί. Χρειάστηκε να περάσουν τρεις ολόκληρες γενιές ώσπου να μπορέσουν να γίνουν ευνοϊκά δεκτές από τα εγγόνια τους και να αναγνωρισθούν από τους σοφούς ακαδημαϊκούς οι ιδέες του Δαρβίνου για την εξέλιξη των ειδών, αλλά, ακόμη και τότε, αυτό συνέβη με την πίεση της κοινής γνώμης. Ο φιλόσοφος, όπως ο ποιητής και ο καλλιτέχνης, πάντοτε αποτελεί προϊόν της κοινωνίας μέσα στην οποία ζει και κινείται.

Αλλά εάν είσαι διαποτισμένος με αυτές τις ιδέες, αντιλαμβάνεσαι ότι πρώτα απ' όλα είναι ανάγκη να αλλάξει ριζικά αυτή η κατάσταση πραγμάτων, η οποία καταδικάζει σήμερα τον σοφό να είναι παραφουσκωμένος με επιστημονικές αλήθειες, όλη δε σχεδόν την υπόλοιπη ανθρωπότητα να παραμένει στην ίδια κατάσταση που βρισκόταν πριν από πέντε ή δέκα αιώνες, δηλαδή στην κατάσταση των σκλάβων και των μηχανών που δεν μπορούν να προσαρμοσθούν στις καθιερωμένες αλήθειες. Την ημέρα λοιπόν που θα καταλάβεις αυτήν την μεγάλη, ανθρώπινη και κατάφωρη επιστημονική αλήθεια, την ημέρα εκείνη θα χάσεις το ενδιαφέρον σου για την καθαρή επιστήμη. Θα αρχίσεις να δουλεύεις για ν' ανακαλύψεις τα μέσα που θα επηρεάσουν αυτόν τον μετασχηματισμό, αν δε, φέρεις στις έρευνές σου εκείνη την αμεροληψία που σε καθοδηγούσε στις επιστημονικές σου έρευνες, αναγκαστικά θα υιοθετήσεις τις σοσιαλιστικές ιδέες, θα δώσεις τέλος στα σοφίσματα και θα έρθεις μαζί μας. Απηνδισμένος απ' το να δουλεύεις εσύ για να περνάει καλά αυτή η μικρή ομάδα που ήδη βέβαια απολαμβάνει τα πάντα. Θα αφοσιωθείς στην Υπόθεση, θέτοντας τις γνώσεις σου στην υπηρεσία των καταπιεζομένων.

Και να είσαι βέβαιος πως το αίσθημα ότι εκπληρώνεις το καθήκον σου και η πραγματική συμφωνία αισθημάτων και έργων σου, θα σε βοηθήσουν τότε να ανακαλύψεις μέσα σου δυνάμεις των οποίων την ύπαρξη ούτε καν είχες ποτέ φανταστεί. Και όταν μια μέρα -όχι πολύ μακριά στο μέλλον- όταν μια μέρα, επαναλαμβάνω, θα έχει συντελεσθεί η αλλαγή για την οποία μοχθείς, τότε η επιστήμη, αντλώντας νέες δυνάμεις από την συλλογική επιστημονική εργασία και από την μεγάλη βοήθεια που θα της δώσουν στρατιές ολόκληρες εργατών οι οποίοι θα έρθουν να θέσουν την ενεργητικότητά τους στην υπηρεσία της, θα κάνει ένα νέο άλμα προς τα εμπρός, με το οποίο συγκρινόμενη η σημερινή αργή πρόοδος θα μοιάζει σαν μία απλή μαθηματική άσκηση. Τότε θα απολαύσεις την επιστήμη, όταν η απόλαυση αυτή θα είναι κοινή για όλους.

Προς τους δικηγόρους

Αν ολοκλήρωσες τις νομικές σπουδές σου και πρόκειται να ενταχθείς στο δικηγορικό σώμα, πιθανόν κι εσύ να κάνεις όνειρα για την μελλοντική σου δραστηριότητα. Υποθέτω ότι διαθέτεις ένα από τα ευγενέστερα πνεύματα, ότι γνωρίζεις πολύ καλά τι σημαίνει φιλαλληλία. Ίσως να σκέπτεσαι κάπως έτσι: «Υπάρχει ευγενέστερη σταδιοδρομία από το να αφιερώσω την ζωή μου σ' έναν συνεχή και ακατάβλητο αγώνα ενάντια σε κάθε αδικία, από το να ασκήσω όλες μου τις ικανότητες για να πραγματοποιηθεί ο θρίαμβος του νόμου, η δημόσια έκφραση της υπέρτατης δικαιοσύνης;». Και βγαίνεις στην ζωή έχοντας εμπιστοσύνη στον εαυτό σου και στο επάγγελμα που διάλεξες. Πολύ ωραία!

Ας ανοίξουμε τώρα μια οποιαδήποτε σελίδα των δικαστικών χρονικών και ας δούμε τι έχει να σου πει η αληθινή ζωή. Εδώ έχουμε έναν πλούσιο γαιοκτήμονα. Ζητά να κάνει έξωση σ' έναν αγρότη ενοικιαστή του που δεν έχει να πληρώσει το νοίκι. Από νομικής απόψεως, η υπόθεση είναι πέρα από κάθε αμφισβήτηση. Αφού ο φτωχός αγρότης δεν μπορεί να πληρώσει, θα πρέπει να φύγει. Αν αναλύσουμε όμως το θέμα, ιδού τι θα ανακαλύψουμε. Ο γαιοκτήμονας έχει κατασπαταλήσει τα ενοίκια που εισέπραττε, επιδιδόμενος επιπόλαια σε γλέντια, ενώ ο αγρότης εργαζόταν σκληρά όλη μέρα, κάθε μέρα. Ο γαιοκτήμονας δεν έκανε τίποτα για να βελτιώσει τα χωράφια του. Παρ' όλα αυτά όμως, μέσα σε πενήντα χρόνια η αξία τους τριπλασιάστηκε χάρη στην αύξηση της αξίας της γης που οφειλόταν στην κατασκευή ενός σιδηροδρομικού και ενός νέου οδικού δικτύου, στην αποξήρανση ενός βάλτου, καθώς και στην περιφραγή και στην καλλιέργεια εγκαταλελειμμένων εκτάσεων. Ο ενοικιαστής όμως, που συνετέλεσε τα μάλα σε αυτήν την αύξηση, έχει καταστραφεί. Έπεσε στα νύχια τοκογλύφων και πνίγεται στα χρέη. Δεν μπορεί πλέον να πληρώσει τον γαιοκτήμονα. Ο νόμος, που πάντοτε υποστηρίζει την ιδιοκτησία, είναι σαφέστατος: το δίκιο βρίσκεται με το μέρος του γαιοκτήμονα. Εσύ τώρα, που το αίσθημα δικαιοσύνης μέσα σου δεν έχει ακόμη στραγγαλιστεί από τα νομικά τερτίπια, τι θα κάνεις; Θα υποστηρίξεις ότι ο αγρότης πρέπει να πεταχτεί στους πέντε δρόμους επειδή έτσι προστάζει ο νόμος, ή θα υποστηρίξεις ότι ο γαιοκτήμονας θα πρέπει να επιστρέψει στον αγρότη ολόκληρο το ποσόν της αύξησης της αξίας της ιδιοκτησίας του που οφείλεται ακριβώς στην δουλειά του αγρότη; Αυτό δεν επιβάλλει η δικαιοσύνη; Τίνος το μέρος θα πάρεις; Υπέρ του νόμου και ενάντια στην δικαιοσύνη ή υπέρ της δικαιοσύνης και ενάντια στον νόμο; Και όταν οι εργάτες απεργήσουν ενάντια στα αφεντικά τους δίχως προειδοποίηση, με τίνος το μέρος θα πας; Με το μέρος του νόμου, δηλαδή με το μέρος του εργοδότη, ο οποίος, επωφελούμενος από μια περίοδο κρίσης, έχει πραγματοποιήσει υπέρογκα κέρδη ή ενάντια στον νόμο και με το μέρος των εργατών, οι οποίοι όλο αυτό το διάστημα δεν πήραν τίποτα άλλο παρά μόνο μισθούς πείνας, βλέποντας τις γυναίκες και τα παιδιά τους να σβήνουν μπροστά στα μάτια τους; Θα υποστηρίξεις αυτήν την μορφή στρεψοδικίας που συνίσταται στην επιβεβαίωση της «ελευθερίας των συμβάσεων» ή θα υποστηρίξεις ότι η ισότητα σύμφωνα με την οποία ένα συμβόλαιο που συνάπτεται ανάμεσα σ' έναν καλοζωισμένο άνθρωπο και σ' έναν άνθρωπο που πουλάει την εργασία του για να μπορέσει απλώς να επιβιώσει, ανάμεσα στον ισχυρό και τον αδύναμο, δεν έχει καμιά ισχύ;

Ας δούμε μία ακόμη περίπτωση. Μια μέρα στο Λονδίνο ένας άνθρωπος έκοβε βόλτες έξω από ένα κρεοπωλείο. Ξαφνικά αρπάξει ένα φιλέτο και το βάζει στα πόδια. Αφού τον έπιασαν και τον ανέκριναν, αποκαλύφθηκε πως ήταν ένας τεχνίτης που είχε μείνει άνεργος, και πως αυτός και η οικογένειά του είχαν να φάνε εδώ και τέσσερις μέρες. Παρακάλεσε

τον χασάπη να μην τον καταγγείλει. Αλλά εκείνος ενδιαφερόταν μόνο για τον θρίαμβο της δικαιοσύνης! Τον κατήγγειλε, και ο δυστυχής καταδικάστηκε σε έξι μήνες φυλακή. Έτσι θέλησε η τυφλή θεά Θέμις! Άραγε, δεν εξεγείρεται η συνείδησή σου ενάντια στον νόμο και την κοινωνία, όταν καθημερινά ακούς να απαγγέλλονται παρόμοιες αποφάσεις; Ή, πάλι, θα ζητήσεις να εφαρμοσθεί ο νόμος ενάντια σ' εκείνον τον άνθρωπο ο οποίος, έχοντας ζήσει μέσα σε άθλιες συνθήκες από τα παιδικά του χρόνια και έχοντας φθάσει σε ώριμη ηλικία χωρίς ποτέ να έχει ακούσει ούτε μια λέξη συμπάθειας, τελειώνει την «καριέρα» του δολοφονώντας τον γείτονά του για να τον ληστέψει; Θα ζητήσεις τον θάνατό του, ή, ακόμη χειρότερα, την καταδίκη του σε είκοσι χρόνια φυλάκιση, ενώ ξέρεις πολύ καλά ότι πρόκειται μάλλον για άρρωστο παρά για εγκληματία και ότι οπωσδήποτε για το έγκλημά του ευθύνεται ολόκληρη η κοινωνία μας; Άραγε, θα ζητήσεις να ριχτούν στα μπουντρούμια εκείνοι οι εργάτες οι οποίοι, σε μια στιγμή απόγνωσης, έβαλαν φωτιά στο εργοστάσιο στο οποίο δούλευαν; Θα ζητήσεις να τιμωρηθεί με ισόβια εκείνος ο άνθρωπος που πυροβόλησε έναν εστεμμένο κακούργο; Θα ζητήσεις την εκτέλεση κάποιων επαναστατών, επειδή ύψωσαν στα οδοφράγματα την σημαία του μέλλοντος; Όχι, χίλιες φορές όχι!

Αν κρίνεις αντί να επαναλαμβάνεις μηχανικά αυτά που σου δίδαξαν, αν αναλύσεις τον νόμο και τον απογυμνώσεις από τους νεφελώδεις μύθους με τους οποίους τον σκέπασαν για να κρύψουν την πραγματική του καταγωγή που είναι το δίκιο του ισχυρού, και την ουσία του που ανέκαθεν υπήρξε η επισημοποίηση όλων των τυραννιών που επιβλήθηκαν στην ανθρωπότητα μέσα στην μακροχρόνια και αιματοβαμμένη ιστορία της, όταν θα τα έχεις καταλάβει όλα αυτά, η περιφρόνησή σου για τον νόμο θα είναι πράγματι βαθύτατη. Θα καταλάβεις ότι το να παραμένεις υπηρέτης του γραπτού νόμου, σημαίνει πως καθημερινά στρέφεται ενάντια στον νόμο της συνείδησης, επιδιδόμενος σε ανούσια παζαρέματα. Επειδή δε η πάλη αυτή δεν μπορεί να συνεχισθεί επί πολύ, ή θα καταπνίξεις την συνείδησή σου και θα γίνεις ένας παλιάνθρωπος, ή θα κόψεις κάθε δεσμό που σε συνδέει με την παράδοση και θα έρθεις να δουλέψεις μαζί μας για την ολοκληρωτική καταστροφή όλης αυτής της αδικίας· οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής. Τότε όμως, αυτό θα σημαίνει ότι έγινες σοσιαλιστής, ότι έγινες επαναστάτης!

Προς τους μηχανικούς

Κι εσένα, νεαρέ μηχανικέ μου, που ονειρεύεσαι να απαλύνεις κάπως τον μόχθο του εργάτη εφαρμόζοντας τις επιστημονικές εφευρέσεις στην βιομηχανία, τι φρικτή απογοήτευση, τι πίκρες σε περιμένουν! Αφιερώνεις την νεανική ενέργεια του πνεύματός σου για να σχεδιασθεί ένας σιδηρόδρομος ο οποίος, στριφογυρνώντας γύρω από τις άκρες των γκρεμών και διαπερνώντας την καρδιά τεράστιων βουνών, θα συνδέσει δύο τόπους χωρισμένους από την φύση. Αλλά όταν κάποτε ολοκληρωθεί το σχέδιο και μπει σε εφαρμογή, θα δεις μιλιούνια ολόκληρα εργατών, αποδεκατισμένων από τις στερήσεις και την αρρώστια, μέσα σ' αυτές τις καταθλιπτικές σήραγγες. Θα δεις κάποιους άλλους να επιστρέφουν σπίτι τους, φέρνοντας μαζί τους λίγα μόνο ψίχουλα και το σπέρμα της φθίσης. Θα δεις ανθρώπινα πτώματα σε κάθε γιάρδα της γραμμής -αποτέλεσμα αισχροφούς απληστίας- και τελικώς, όταν θ' αρχίσει να λειτουργεί η γραμμή, θα την δεις να χρησιμοποιείται ως κεντρική αρτηρία για την μεταφορά των κανονιών ενός επιθετικού στρατού. Εσύ, από την άλλη, αφιερώνεις τα νιάτα σου σε μια ανακάλυψη που σκοπό έχει να απλοποιήσει την παραγωγή. Μετά από πολλές προσπάθειες, πολλά ξενύχτια, έχεις επιτέλους στα χέρια σου αυτήν την πολύτιμη εφεύρεση. Την θέτεις σε λειτουργία και το αποτέλεσμα ξεπερνά τις προσδοκίες σου. Δέκα, είκοσι χιλιάδες άνθρωποι απολύονται από την δουλειά τους, ενώ όσοι απομένουν, στην πλειοψηφία τους παιδιά, υποβιβάζονται στο επίπεδο απλών μηχανών! Τρεις, τέσσερις, δέκα ίσως καπιταλιστές θα τα οικονομίσουν και θα το γιορτάσουν πίνοντας σαμπάνια. Αυτό ήταν τ' όνειρό σου; Τέλος, καθώς μελετάς τα τελευταία βιομηχανικά επιτεύγματα, βλέπεις ότι η μοδίστρα δεν κέρδισε τίποτε, απολύτως τίποτε, από την εφεύρεση της ραπτομηχανής. Ότι ο εργάτης που δουλεύει στο τούνελ του Σαιν (τοποθεσία στις Άλπεις, στην ΝΑ. Ελβετία) πεθαίνει από αγκύλωση παρά την εφεύρεση του διαμαντοτρύπανου. Ότι ο οικοδόμος και ο μεροκαματιάρας βρίσκονται χωρίς δουλειά όπως και πριν, παρά την ανακάλυψη του αναβατήρα από τον Ζιφάρ (Ζιφάρ, Ανρί (1825-82). Γάλλος μηχανικός και εφευρέτης) Αν συλλογίζεσαι τα κοινωνικά προβλήματα με την ίδια πνευματική ανεξαρτησία που σε οδήγησε στις τεχνικές σου έρευνες, θα καταλήξεις υποχρεωτικά στο συμπέρασμα ότι, υπό το κράτος της ατομικής ιδιοκτησίας και της μισθωτής

σκλαβιάς, κάθε νέα εφεύρεση αντί να αυξάνει την ευημερία του εργατή, κάνει χειρότερη την σκλαβιά του, πιο εξευτελιστική την εργασία του, συχνότερες τις περιόδους αναδουλειάς, οξύτερη την κρίση και τον άνθρωπο που ήδη έχει στην διάθεσή του κάθε δυνατή απόλαυση, να είναι ο μόνος που κερδίζει από όλα αυτά.

Τι θα κάνεις λοιπόν, όταν κάποτε καταλήξεις σε αυτό το συμπέρασμα; Ένα από τα δύο: ή θ' αρχίσεις να καταπνίγεις την συνείδησή σου με σοφίσματα κι ύστερα, κάποια ωραία μέρα, θ' αποχαιρετήσεις τα τίμια όνειρα της νιότης σου και θα προσπαθήσεις να αποκτήσεις για σένα τον ίδιο ό,τι προσφέρει απολαύσεις, προσχωρώντας έτσι στο στρατόπεδο των εκμεταλλευτών ή αν έχεις ευγενική ψυχή, θα πεις στον εαυτό σου: «Όχι, δεν είναι καιρό σ για εφευρέσεις. Ας δουλέψουμε πρώτα για ν' αλλάξουμε το σύστημα της παραγωγής, κι ύστερα, όταν δοθεί ένα τέλος στην ατομική ιδιοκτησία και στην μισθωτή εργασία, κάθε νέα πρόοδος της βιομηχανίας θα είναι για το καλό όλης της ανθρωπότητας». Και τότε, όλες αυτές οι μάζες των εργατών που σήμερα δεν είναι παρά απλές μηχανές, θα γίνουν σκεπτόμενα όντα που θα εφαρμόζουν την εξυπνάδα τους στην βιομηχανία, δυναμωμένα από την μελέτη κι εξασκημένα από την χειρωνακτική εργασία. Έτσι, και η τεχνολογική πρόοδος θα κάνει ένα άλμα προς τα εμπρός, πραγματοποιώντας μέσα σε πενήντα χρόνια όσα σήμερα δεν μπορούμε ούτε καν να ονειρευτούμε...

Προς τους δασκάλους

Τι να πω επίσης στον δάσκαλο, όχι σ' εκείνον που θεωρεί το επάγγελμά του βαρετό, αλλά σ' εκείνον ο οποίος, όταν περιβάλλεται από μια εύθυμη παρέα νέων, αισθάνεται αγαλλίαση από τα χαρούμενα πρόσωπα και τα ζωηρά γέλια τους; Σ' εκείνον που προσπαθεί να φυτέψει στα κεφαλάκια τους τις ιδέες του ανθρωπισμού τις οποίες και ο ίδιος αγάπησε όταν ήταν νέος; Συχνά όταν σε βλέπω λυπημένο, ξέρω την αιτία της θλίψης σου. Σήμερα, ο πιο αγαπημένος σου μαθητής, ο οποίος δεν είναι και πολύ καλός στα Λατινικά αλλά έχει μια υπέροχη καρδιά, διηγιόταν με ενθουσιασμό την ιστορία του Γουλιέλμου Τέλου. Με βουρκωμένα μάτια, έμοιαζε σαν να θέλει να εξαφανίσει όλους τους τυράννους που πέρασαν ποτέ απ' αυτήν την γη, ενώ με απέραντο πάθος απήγγειλε τους φλογερούς στίχους του Σίλερ: «Μπροστά στον σκλάβο που σπάζει τα δεσμά του, μπροστά σ' άνθρωπο ελεύθερο, μην τρέμεις!» Αλλά όταν γύρισε σπίτι του, οι γονείς του και ο θεός του τον κατσάδιασαν άγρια για την έλλειψη σεβασμού που είχε επιδείξει μπροστά σε κάποιον υπουργό ή στον τοπικό χωροφύλακα. Τον έφελναν επί ώρες μιλώντας του «για σύνεση, σεβασμό απέναντι στην εξουσία, υποταγή στους ανωτέρους του» ώσπου παράτησε στην άκρη τον Σίλερ για να μελετήσει την τέχνη με την οποία θα προοδεύσει στον κόσμο. Κι έπειτα, χθες ακόμη, έμαθες ότι οι καλύτεροι μαθητές σου έχουν πάρει κακό δρόμο. Ο ένας δεν κάνει τίποτ' άλλο παρά να ονειρεύεται τα γαλόνια του αξιωματικού, ο άλλος μαζί με τ' αφεντικό του κλέβει τον πενιχρό μισθό των εργατών, κι εσύ, που τόσες ελπίδες έτρεφες γι' αυτούς τους νέους, συλλογίζεσαι τώρα την θλιβερή αντίφαση που υπάρχει ανάμεσα στην ζωή και το ιδανικό σου.

Συνεχώς συλλογίζεσαι αυτήν την αντίφαση. Ωστόσο προβλέπω ότι σε δύο χρόνια το πολύ, αφού θα έχεις περάσει την μια απογοήτευση μετά την άλλη, θα βάλεις τους αγαπημένους σου συγγραφείς στο ράφι και θα καταλήξεις να πεις ότι ο Τέλος ήταν πράγματι ένας πολύ τίμιος άνθρωπος, αλλά πέραν τούτου... ουδέν, ότι η ποίηση αποτελεί μια πρώτης τάξεως απασχόληση για τις ώρες τηςσχόλης, ιδιαίτερα όταν ένας άνθρωπος διδάσκει την απλή μέθοδο των τριών όλη μέρα, αλλά, παρ' όλα αυτά, οι ποιητές πάντα αεροβατούν, ενώ οι στίχοι τους δεν έχουν καμία σχέση με την σημερινή ζωή, ούτε με την επόμενη επίσκεψη του σχολικού επιθεωρητή... Ή, ο άλλος δρόμος είναι τα όνειρα της νιότης σου να γίνουν οι ακλόνητες πεποιθήσεις της ώριμης ηλικίας σου, να θέλεις να υπάρχει μια ευρύτατη, ανθρώπινη εκπαίδευση για όλους, μέσα στο σχολείο κι έξω απ' αυτό. Διαπιστώνοντας όμως ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατον υπό τις κρατούσες συνθήκες, θα επιτεθείς στα ίδια ακριβώς τα θεμέλια της αστικής κοινωνίας. Τότε, το Υπουργείο Παιδείας θα σε απολύσει και θα αναγκαστείς να εγκαταλείψεις το σχολείο σου και προσχωρώντας στο στρατόπεδό μας, θα γίνεις ένας από μας. Θα πεις σε ανθρώπους που είναι μεγαλύτεροι από σένα αλλά που έχουν πετύχει λιγότερα στην ζωή τους, πόσο ελκυστική είναι η γνώση, πώς θα έπρεπε να είναι η ανθρωπότητα αλλά και τι θα μπορούσαμε να είμαστε. Θα έρθεις και θα εργαστείς μαζί με τους σοσιαλιστές για τον ολοκληρωτικό μετασχηματισμό του κυρίαρχου συστήματος. Θ'

αγωνιστείς στο πλευρό μας για να πετύχουμε την αληθινή ισότητα, την αληθινή αδελφότητα και την απεριόριστη ελευθερία για όλο τον κόσμο.

Προς τους καλλιτέχνες

Εσύ νεαρέ καλλιτέχνη, γλύπτη, ζωγράφε, ποιητή, μουσικέ, δεν παρατηρείς τώρα τελευταία ότι λείπει στους σημερινούς ανθρώπους η ιερή φλόγα που ενέπνεε κάποτε τους προδρόμους σου; Ότι η σημερινή τέχνη είναι κοινότοπη και ότι παντού επικρατεί η μετριότητα; Θα μπορούσε άραγε να είναι αλλιώς; Η απόλαυση της ανακάλυψης του αρχαίου κόσμου, του αναβαπτίσματος στις δροσερές πηγές της φύσης η οποία δημιούργησε τα αριστουργήματα της Αναγέννησης, δεν υφίσταται πλέον για την σημερινή τέχνη. Το επαναστατικό ιδανικό την έχει αφήσει έως τώρα ψυχρή. Και αφού απέτυχε το ένα ιδανικά, η τέχνη φαντάζεται πως έχει ανακαλύψει κάποιο άλλο στον ρεαλισμό, όταν σήμερα πασχίζει να μας παρουσιάσει έγχρωμες φωτογραφίες της δροσιάς που σταλάζει πάνω στα φύλλα των δέντρων, να μιμηθεί τα μούσκουλα του ποδιού μιας αγελάδας, ή να μας περιγράψει με ακρίβεια, με τον πεζό λόγο ή την ποίηση, την μπόχα ενός οχετού ή την τουαλέτα μιας κοκότας.

Κι εύλογα θα ρωτήσεις: «Αν έτσι έχουν τα πράγματα, τι μπορούμε να κάνουμε;». Αν, απαντώ, η ιερή φλόγα που ισχυρίζεσαι ότι διαθέτεις, δεν είναι τίποτα περισσότερο από ένα σβησμένο λυχνάρι, τότε θα συνεχίσεις να κάνεις ό,τι έκανες, ενώ η τέχνη σου γρήγορα θα εκφυλισθεί σε τέχνη διακοσμητή εμπορικών καταστημάτων, προμηθευτή μελοδραματικών έργων για οπερέτες τρίτης κατηγορίας και ιστοριών για χριστουγεννιάτικα βιβλία. Οι περισσότεροι από τους συναδέλφους σου έχουν ήδη περάσει σ' αυτήν την φάση, χωρίς να τόχουν καταλάβει... Αν όμως η καρδιά σου χτυπάει ταυτόχρονα μ' εκείνη της ανθρωπότητας, αν, σαν αληθινός ποιητής, διαθέτεις ένα αντί αφιερωμένο στην ζωή, τότε, απενίζοντας την θάλασσα της θλίψης τα κύματα της οποίας σαρώνουν τα πάντα γύρω σου, απέναντι σ' αυτούς τους ανθρώπους που πεθαίνουν από την πείνα, μπροστά σ' αυτά τα πτώματα που φτιάχνουν λόφους στα ορυχεία και μπροστά σ' αυτά τα ακρωτηριασμένα κορμιά που είναι σωριασμένα στα χαρακώματα, έχοντας πλήρη συνείδηση του μάταιου χαρακτήρα της μάχης που διεξάγεται, ανάμεσα στις σπαρακτικές κραυγές πόνου των νικημένων και τα όργια των νικητών, μπροστά στον ηρωισμό απέναντι στην δειλία, στον ευγενή ενθουσιασμό απέναντι στην αξιοπεριφρόνητη πανουργία, δεν μπορείς πλέον να μένεις ουδέτερος. Θα έρθεις και θα ταχθείς με το μέρος των καταπιεζομένων διότι ξέρεις ότι το ωραίο, το ιδεώδες, το ίδιο το πνεύμα της ζωής, βρίσκεται με το μέρος εκείνων που αγωνίζονται για το φως, τον ανθρωπισμό, την δικαιοσύνη!

Τι μπορείτε να κάνετε

Επιτέλους με διακόπτεις και με ρωτάς: «Αν η καθαρή επιστήμη είναι πολυτέλεια και η ιατρική επιστήμη σκέτη απάτη, αν ο νόμος θεσπίζει την αδικία και μια τεχνολογική εφεύρεση δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα όργανο εκμετάλλευσης, αν το σχολείο, όντας πολύ μακριά από την σοφία του "πρακτικού ανθρώπου", είναι βέβαιο πως θα ξεπεραστεί, και αν η τέχνη δίχως την επαναστατική ιδέα δεν μπορεί παρά να εκφυλισθεί, τότε τι μου απομένει να κάνω;». Ένα σοβαρό και πολύ συναρπαστικό καθήκον, ένα έργο στο οποίο οι πράξεις σου θα βρίσκονται σε απόλυτη αρμονία με την συνείδησή σου, ένα έργο ικανό να διεγείρει τις πιο ευγενικές και ρωμαλέες φύσεις. Τι είδους έργο; Θα σου εξηγήσω αμέσως. Δύο δρόμοι ανοίγονται μπροστά σου. Μπορείς ή να καταπνίξεις για πάντα την συνείδησή σου και να καταλήξεις μια μέρα να πεις: «Ας πάει στο διάβολο η ανθρωπότητα! Εγώ θα χαίρομαι όλες τις απολαύσεις όσο οι άνθρωποι θα είναι αρκετά ηλίθιοι ώστε να μ' αφήνουν να το κάνω». Ή, σε διαφορετική περίπτωση, θα προσχωρήσεις στις τάξεις των σοσιαλιστών και θα δουλέψεις μαζί τους για τον μετασχηματισμό της κοινωνίας. Αυτό είναι το λογικό επακόλουθο της ανάλυσης που έχουμε κάνει. Αυτό είναι το λογικό συμπέρασμα στο οποίο θα πρέπει να καταλήξει κάθε έξυπνο άτομο, δεδομένου ότι κρίνει αμερόληπτα τα πράγματα που βλέπει γύρω του, και αγνοεί τα σοφίσματα που του υποβάλλει η μικροαστική του

μόρφωση και οι συμφεροντολογικές απόψεις των φίλων του. Αν λοιπόν καταλήξει κανείς σ' αυτό το συμπέρασμα, αμέσως μετά ως λογικό επακόλουθο τίθεται το εξής ερώτημα: «Τι πρέπει να κάνω;». Η απάντηση είναι απλή: να εγκαταλείψεις το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεσαι και στο οποίο συνήθως μιλούν για τους εργάτες σαν να είναι ένα κοπάδι κτήνη. Πήγαινε κοντά στον λαό και το πρόβλημα θα λυθεί από μόνο του. Θα ανακαλύψεις ότι παντού, στην Αγγλία όπως και στην Γερμανία, στην Ιταλία όπως και στις Ηνωμένες Πολιτείες, οπουδήποτε υπάρχουν προνομιούχοι και απόκληροι, έχει αναπτυχθεί ένα τεράστιο κίνημα μέσα στην εργατιά, σκοπός του οποίου είναι να καταστρέψει μια για πάντα την σκλαβιά που επιβλήθηκε από τους καπιταλιστές και να οικοδομήσει τα θεμέλια μιας νέας κοινωνίας η οποία θα βασίζεται στις αρχές της δικαιοσύνης και της ισότητας.

Σήμερα ο λαός δεν αρκείται πλέον στο να διοχετεύει την δυστυχία του σ' εκείνα τα σπαραξικάρδια τραγουδάκια που τραγουδούσαν οι δουλοπάροικοι του 18ου αιώνα. Σήμερα εργάζεται, έχοντας πλήρη συνείδηση των πράξεών του και ξεπερνώντας κάθε εμπόδιο για την χειραφέτησή του. Η σκέψη του είναι διαρκώς προσπλωμένη στην εξέταση τού τι πρέπει να γίνει, ούτως ώστε να μπορέσει η ζωή να είναι ευλογία για όλους, αντί απλώς να αποτελεί κατάρα για τα μέλη του ανθρώπινου γένους. Ασχολείται με τα δυσκολότερα προβλήματα της κοινωνιολογίας και προσπαθεί να τα επιλύσει με την υγιή κοινή λογική, την παρατηρητικότητα και την πικρή πείρα του. Προσπαθεί να σχηματίσει ομάδες και να οργανωθεί για να καταλήξει σε μια κοινή κατανόηση με τους συντρόφους του στην δυστυχία. Ιδρύει σωματεία που συντηρούνται από πενιχρές συνδρομές. προσπαθεί να συνάψει δεσμούς με τους συντρόφους του από άλλες χώρες και κάνει περισσότερα απ' ό,τι όλοι οι μεγαλόστομοι φιλόδοξοι μαζί για να επισπεύσει τον ερχομό της ημέρας που θα εξαφανισθούν οι πόλεμοι ανάμεσα στα διάφορα έθνη. Κάνει ό,τι μπορεί για να είναι ενήμερος για το τι κάνουν τ' αδέρφια του, να βελτιώσει τις σχέσεις του μαζί τους, να επεξεργασθεί και να διαδώσει τις ιδέες του και να συντηρήσει, με μεγάλες στερήσεις, τον εργατικό Τύπο. Τι ακατάπαυστος αγώνας, τι ακατάπαυστη δουλειά χρειάζεται για να συνεχίσει! Άλλοτε για να καλύψει τα κενά που δημιούργησε η λιποταξία, αποτέλεσμα της κούρασης, της διαφθοράς και των διώξεων, άλλοτε για να αναδιοργανώσει τις τάξεις του που έχουν αποδεκατιστεί από τα τουφέκια και τα πολυβόλα, και κάποιες άλλες φορές για να ανακεφαλαιώσει μελέτες που διακόπηκαν ξαφνικά εξ' αιτίας μιας συμφοράς. Οι εφημερίδες διευθύνονται από ανθρώπους οι οποίοι κατόρθωσαν να αρπάξουν από την κοινωνία λίγα ψίχουλα γνώσης, στερούμενοι τον ύπνο και την τροφή τους. Η αγκινιά σπυριζέται στο υστέρημα των εργατών που έχει εξοικονομηθεί από τα αμέσως απαραίτητα για την συντήρησή τους. Και όλα αυτά τεκταινούνται υπό την σκιά τού διαρκούς φόβου να δουν τις οικογένειές τους να οδηγούνται στην λιμοκτονία, μόλις το αφεντικό καταλάβει ότι ο εργάτης, ο δούλος του, είναι σοσιαλιστής.

Αυτά είναι όσα θα δεις, αν πας κοντά στον λαό. Και σ' αυτόν τον συνεχή αγώνα, πόσες φορές ο εργάτης, πιεζόμενος υπό το βάρος των δυσκολιών, δεν έχει μάταια αναρωτηθεί: «Πού είναι τώρα εκείνοι οι νέοι που μορφώθηκαν με δικά μας έξοδα; Που τους ντύσαμε και τους ταΐσαμε όταν σπούδαζαν; Για ποιόν χτίσαμε αυτά τα σπίτια, αυτά τα μουσεία, αυτές τις ακαδημίες, με τις πλάτες γερμένες απ' το βαρύ φορτίο και το στομάχι άδειο; Για ποιόν τυπώσαμε, κατάχλωμοι, αυτά τα ωραία βιβλία που εμείς δεν μπορούμε να διαβάσουμε; Πού είναι αυτοί οι καθηγητάδες που ενώ λένε ότι κατέχουν την επιστήμη του ανθρωπισμού, απ' την άλλη πιστεύουν ότι το ανθρώπινο γένος αξίζει όσο ένα σπάνιο είδος κάμπιας; Πού είναι όλοι εκείνοι που μιλούν για ελευθερία, αλλά ποτέ δεν εξεγέρθηκαν για να υπερασπίσουν την δική μας που ποδοπατιέται καθημερινά; Αυτοί οι συγγραφείς, αυτοί οι ποιητές, αυτοί οι ζωγράφοι, κοντολογίς, όλη εκείνη η συμμορία των υποκριτών που μιλάει για τον λαό με δάκρυα στα μάτια, αλλά που όμως ποτέ δεν μας πλησιάζει για να μας βοηθήσει στην δουλειά μας;». Ορισμένοι απολαμβάνουν με ικανοποίηση την κατάσταση της δειλής αδιαφορίας τους, κάποιοι άλλοι, που είναι και οι περισσότεροι, περιφρονούν τον «όχλο» και είναι πάντα έτοιμοι να του επιτεθούν, αν τολμήσει να θίξει τα προνόμιά τους.

Κάπου-κάπου είναι αλήθεια, εμφανίζεται στο προσκήνιο κάποιος νέος άνθρωπος που ονειρεύεται θριάμβους και οδοφράγματα και αποζητά συνταρακτικά γεγονότα και καταστάσεις, που όμως εγκαταλείπει τον λαϊκό σκοπό αμέσως μόλις καταλάβει ότι είναι μακρύν ο δρόμος που οδηγεί στα οδοφράγματα, ότι οι δάφνες, στις οποίες αποβλέπει όταν νικήσει, είναι ανακατεμένες στον δρόμο με αγκάθια. Γενικώς τέτοιοι άνθρωποι είναι φιλόδοξοι τυχοδιώκτες οι οποίοι, αφού αποτύχουν στην πρώτη τους απόπειρα,

επιδιώκουν ν' αρπάξουν τις ψήφους του λαού, ενώ αργότερα θα είναι οι πρώτοι που θα τον απαρνηθούν αν τολμήσει να εφαρμόσει τις αρχές που οι ίδιοι υποστήριζαν. Πιθανότατα, μάλιστα, να στρέψουν ακόμη και τα κανόνια εναντίον του προλεταριάτου, αν τολμήσει να κινηθεί προτού αυτοί, οι ηγέτες, τού δώσουν το σύνθημα. Πρόσθεσε ακόμη σε όλα αυτά και τις πλήθεις προσβολές, την υπεροπτική περιφρόνηση και τις δειλές συκοφαντίες εκ μέρους πολλών και θα έχεις την εικόνα της όλης βοήθειας που προσφέρει η νεολαία της αστικής τάξης στην κοινωνική ανέλιξη του λαού. Και μετά απ' όλα αυτά εξακολουθείς να ρωτάς «τι να κάνω» όταν δεν έχει γίνει τίποτε! Όταν υπάρχει μια ολόκληρη στρατιά νέων που μπορούν να βρουν τεράστιο πεδίο για να διοχετεύσουν όλη την ορμή της νεανικής τους ζωντανίας και την μεγάλη δύναμη του νου και των ικανοτήτων τους, για να βοηθήσουν τον λαό στο τεράστιο έργο που έχει αναλάβει! Τι να κάνουμε.

Ακούστε εσείς, οι εραστές της καθαρής επιστήμης: αν έχετε κατανοήσει τις αρχές του σοσιαλισμού, αν έχετε συνειδητοποιήσει το πραγματικό νόημα της επανάστασης που και τώρα ακόμη χτυπά την πόρτα σας δεν βλέπετε ότι ολόκληρη η επιστήμη πρέπει να αναπλασθεί και να εναρμονισθεί με τις νέες αρχές: Η επιστήμη είναι το έργο σας να πραγματοποιήσετε σε αυτόν τον τομέα μια επανάσταση πολύ μεγαλύτερη από εκείνη που πραγματοποιήθηκε σε κάθε επιστημονικό κλάδο κατά την διάρκεια του 18ου αιώνα. Δεν αντιλαμβάνεσθε πως η ίδια η Ιστορία που σήμερα μοιάζει με παραμύθια της γιαγιάς για μεγάλους βασιλιάδες, μεγάλους πολιτικούς και σπουδαία κοινοβούλια θα πρέπει να ξαναγραφτεί από την λαϊκή σκοπιά και να περιγράψει την μακρόχρονη εξέλιξη της ανθρωπότητας; Πως θα πρέπει να επεξεργασθείτε πάλι από την αρχή την κοινωνική οικονομία - η οποία αποτελεί σήμερα απλώς τον καθαγιασμό της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης- τόσο από την άποψη των θεμελιακών της αρχών όσο και από την άποψη των πολλαπλών εφαρμογών της; Πως η ανθρωπολογία, η κοινωνιολογία, η ηθική, θα πρέπει να ανασχηματισθούν πλήρως και ότι οι ίδιες οι φυσικές επιστήμες, ιδωμένες από μια άλλη σκοπιά, θα πρέπει να υποστούν μια βαθιά αλλαγή, τόσο ως προς την αντίληψη των φυσικών φαινομένων όσο και ως προς την άποψη της μεθόδου ερμηνείας τους;

Πολύ ωραία! Πιάστε λοιπόν δουλειά! Διαθέστε τις ικανότητές σας στην υπηρεσία του ευγενικού σκοπού. Ιδιαίτερα βοηθήστε μας με την ξεκάθαρη λογική σας να καταπολεμήσουμε την προκατάληψη και να οικοδομήσουμε, με την βοήθειά σας, τα θεμέλια μιας καλύτερης κοινωνικής οργάνωσης. Επιπλέον, διδάξτε μας να εφαρμόζουμε στις καθημερινές συζητήσεις μας την τόλμη της γνήσιας επιστημονικής έρευνας, και δείξτε μας, όπως έκαναν οι πρόδρομοί σας, ότι ο άνθρωπος δεν διστάζει να θυσιάσει ακόμη και την ίδια του την ζωή προκειμένου να θριαμβεύσει η αλήθεια. Εσύ γιατρέ, που έχεις μάθει τον σοσιαλισμό μέσα από την πικρή σου πείρα, μη βαρεθείς να μας βροντοφωνάζεις σήμερα, αύριο και πάντα, ότι η ίδια η ανθρωπότητα θα κατακυλλήσει τάχιστα προς την παρακμή, αν ο άνθρωπος συνεχίσει να ζει και να εργάζεται κάτω από τις σημερινές συνθήκες. Ότι όλα σου τα φάρμακα είναι ανίσχυρα να καταπολεμήσουν την αρρώστια, όταν η πλειονότητα των ανθρώπων διαβιώνει μέσα σε συνθήκες εντελώς αντίθετες από εκείνες που θεωρεί υγιεινές η επιστήμη. Πείσε τους ανθρώπους ότι οι αιτίες της αρρώστιας είναι αυτές που πρέπει να ξεριζωθούν και δείξε μας ό,τι χρειάζεται για να τις εξαφανίσουμε. Έλα με το χειρουργικό σου νυστέρι και με χέρι σταθερό, κάνε για μας μια τομή σ' αυτήν την κοινωνία που βαδίζει γοργά προς την αποσύνθεση. Πες μας πώς πρέπει να είναι μια συνετή ζωή. Επέμεινε, σαν αληθινός χειρουργός, ότι πρέπει να αποκοπεί ένα μέλος που έχει πάθει γάγγραινα για να μην μολυνθεί το υπόλοιπο σώμα. Εσύ που εργάστηκες για την εφαρμογή της επιστήμης στην βιομηχανία, έλα και πες μας με ειλικρίνεια ποιο ήταν το αποτέλεσμα των ανακαλύψεών σου. Πείσε εκείνους που δεν τολμούν να κοιτάξουν θαρρετά το μέλλον, για τις νέες εφευρέσεις που κρύβει μέσα στην μήτρα της η γνώση που έχουμε ήδη αποκτήσει, για το τι θα μπορούσε να κάνει η βιομηχανία κάτω από καλύτερες συνθήκες, τι θα μπορούσε να παράγει εύκολα ο άνθρωπος, αν δημιουργούσε πάντοτε με την προοπτική να αυξήσει την δική του παραγωγή. Βοήθησε, λοιπόν τον λαό με την οργανωτική σου ικανότητα, αντί να χρησιμοποιείς αυτά τα προτερήματα υπέρ των εκμεταλλευτών! Εσείς ποιητές, ζωγράφοι, γλύπτες, μουσικοί, αν καταλαβαίνετε την πραγματική σας αποστολή και τα συμφέροντα ακριβώς της ίδιας της τέχνης, ελάτε μαζί μας! Θέστε την πένα, το πινέλο, την σμίλη, τις ιδέες σας, στην υπηρεσία της επανάστασης! Περιγράψτε μας με το ζωντανό ύφος σας ή τις εντυπωσιακές εικόνες σας, τους ηρωικούς αγώνες των λαών ενάντια στους εκμεταλλευτές τους, πυρπολήστε τις καρδιές της νεολαίας μας με τον επαναστατικό εκείνο ενθουσιασμό που αναθέρμανε τις

ψυχές των προγόνων μας! Πέστε στις γυναίκες πόσο ευγενική σταδιοδρομία είναι εκείνη ενός συζύγου που αφιερώνει την ζωή του στον μεγάλο σκοπό της κοινωνικής χειραφέτησης! Δείξτε στους ανθρώπους πόσο αποκρουστική είναι η καθημερινή τους ζωή και θεραπεύστε τις αιτίες αυτής της ασχίμιας. Δείξτε πόσο όμορφη θα ήταν η ζωή αν δεν αντιμετωπίζαμε σε κάθε βήμα τον παραλογισμό και την ατιμία του σημερινού κοινωνικού καθεστώτος. Τέλος, όλοι εσείς που διαθέτετε γνώση, ταλέντο, ικανότητα, εργατικότητα, αν υπάρχει έστω και μία σπίθα συμπάθειας μέσα στην καρδιά σας, ελάτε μαζί με τους συντρόφους σας να προσφέρετε τις υπηρεσίες σας σ' εκείνους που τις χρειάζονται περισσότερο. Και, αν τελικώς έρθετε, θυμηθείτε ότι έρχεσθε όχι σαν αφεντικά αλλά ως σύντροφοι μέσα στον αγώνα. Ότι δεν έρχεσθε για να κυβερνήσετε, αλλά για να δυναμώσετε τον εαυτό σας μέσα σε μια νέα ζωή που προχωρά ακάθεκτη προς την κατάκτηση του μέλλοντος. Ότι έρχεσθε, λιγότερο για να διδάξετε και περισσότερο για ν' αγκαλιάσετε τις προσδοκίες των πολλών. Να τις τιμήσετε, να τις μορφοποιήσετε, κι έπειτα να δουλέψετε δίχως ανάπαυλα και βιασύνη, με όλη την φλόγα της νιότης κι όλη την ώριμη κρίση της ηλικίας, για να τις υλοποιήσετε στην καθημερινή ζωή.

Τότε και μόνο τότε θα ζήσετε μια πλήρη, ευγενική και συνετή ζωή. Τότε θα δείτε ότι κάθε σας προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση θα συνοδεύεται από άφθονους καρπούς, ενώ, μόλις παγιωθεί αυτή η ιδανική αρμονία ανάμεσα στις πράξεις και τις επιταγές της συνείδησής σας, θα αποκτήσετε δυνάμεις που ποτέ δεν είχατε φαντασθεί ότι υπάρχουν ναρκωμένες μέσα σας. Αδιάκοπος αγώνας για την αλήθεια, την δικαιοσύνη και την ισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους οι οποίοι θα σας χαρίσουν όλη τους την ευγνωμοσύνη. Ποια ευγενικότερη σταδιοδρομία από αυτήν θα μπορούσαν να επιθυμήσουν οι νέοι όλων των εθνών; Ανάλωσα πολύ χρόνο για να δείξω σε εσάς που ανήκετε στις εύπορες τάξεις, ότι σχετικά με το δίλημμα που σας θέτει η ζωή, θ' αναγκασθείτε, αν είστε τολμηροί και ειλικρινείς, να έρθετε και να δουλέψετε μαζί με τους σοσιαλιστές και να υπερασπίσετε μέσα από τις τάξεις τους τον σκοπό της κοινωνικής επανάστασης. Πόσο απλή είναι τελικά αυτή η αλήθεια! Όταν όμως μιλάμε σ' αυτούς που έχουν υποστεί τις επιδράσεις του αστικού περιβάλλοντος, πόσα σοφίσματα πρέπει να καταπολεμηθούν, πόσες προκαταλήψεις να ξεπεραστούν, πόσες ιδιοτελείς αντιρρήσεις να παραμερισθούν!

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ

Απευθυνόμενος τώρα σ' εσάς, την νεολαία του λαού, είναι εύκολο να είμαι σύντομος. Η ίδια ακριβώς η πίεση των γεγονότων σας ωθεί να γίνετε σοσιαλιστές, όσο κι αν δεν σας περισσεύει το θάρρος για να σκεφτείτε και να δράσετε. Το να αναδειχθεί κανείς μέσα από τις τάξεις των εργαζομένων και να μην αφιερώσει τον εαυτό του στην πραγματοποίηση του θριάμβου του σοσιαλισμού, σημαίνει ότι αγνοεί τα πραγματικά του συμφέροντα, ότι εγκαταλείπει τον σκοπό και την πραγματική ιστορική αποστολή του.

Άραγε θυμάσαι, όταν ήσουν ακόμη παιδί, που κάποια χειμωνιάτικη μέρα βγήκες να παίξεις στο σκοτεινό δρομάκι; Το κρύο περόνιαζε το κορμάκι σου διαπερνώντας τα λεπτά ρουχαλάκια σου, και η λάσπη γέμιζε τα τρύπια παπούτσια σου. Ακόμη και τότε, όταν έβλεπες τα χοντρομπαλάδικα, καλοντυμένα παιδιά να περνούν από μακριά κοιτάζοντάς σε με περιφρονητικό ύφος, ήξερες πολύ καλά ότι αυτά τα κακομαθημένα παιδιά δεν άξιζαν περισσότερο από σένα και τους συντρόφους σου ως προς το μυαλό, την κοινή λογική ή την ζωντανία. Αργότερα όμως, εσύ αναγκάστηκε να κλειστείς μέσα σ' ένα άθλιο εργοστάσιο από τις επτά η ώρα το πρωί, να μένεις ώρες ολόκληρες μπροστά σε μια διαβολομηχανή, με αποτέλεσμα να γίνεις κι ο ίδιος μηχανή, ακολουθώντας κάθε μέρα επί χρόνια ολόκληρα τον ανελέητο, μονότονο ρυθμό της, ενώ οι άλλοι όλα αυτά τα χρόνια φοιτούσαν ανέμελα σε φημισμένα σχολεία, ακαδημίες και πανεπιστήμια. Και τώρα, τα ίδια αυτά παιδιά, που είναι λιγότερο έξυπνα αλλά περισσότερο μορφωμένα από σένα, έχουν γίνει αφεντικά σου και απολαμβάνουν όλες τις χαρές της ζωής και όλα τα πλεονεκτήματα του πολιτισμού, ενώ εσένα, ποια μοίρα άραγε σε προσμένει; Γυρνάς πίσω στο μικρό, σκοτεινό κι υγρό σου σπίτι, όπου πέντε - έξι άνθρωποι ζουν σαν τα ζώα μέσα σε λίγα τετραγωνικά μέτρα. Όπου η μάνα σου, τσακισμένη απ' την ζωή, γερασμένη μάλλον από τα βάσανα παρά απ' τον χρόνο, σου δίνει να φας μόνο ζερό ψωμί με πατάτες κι ένα μαυροζούμι που ειρωνικά αποκαλείτε

«τσάι». Όπου μοναδική σου έγνοια είναι πάντα το ίδιο καθημερινό πρόβλημα, πώς, δηλαδή, θα πληρώσεις αύριο τον φούρναρη και μεθαύριο τον σπιτονοικοκύρη.

Γιατί άραγε, πρέπει να ζήσεις κι εσύ την ίδια ανυπόφορη ζωή που έζησαν επί τριάντα – σαράντα ολόκληρα χρόνια ο πατέρας κι η μάνα σου; Πρέπει να μοχθείς σ' όλη σου την ζωή για να προσφέρεις σε άλλους όλες τις απολαύσεις μιας εύπορης ζωής, της γνώσης και της τέχνης, κρατώντας για τον εαυτό σου μόνο την μόνιμη αγωνία αν θα μπορέσεις να εξασφαλίσεις τα προς το ζην; Θα εγκαταλείψεις οριστικά ό,τι κάνει όμορφη την ζωή για ν' αφοσιωθείς στο να παρέχεις κάθε πολυτέλεια σε μια χούφτα κηφήνων; Θα σπαταλήσεις την ζωή σου δουλεύοντας σκληρά με μοναδικό αντάλλαγμα προβλήματα, αν όχι δυστυχία, όταν έρθουν δύσκολοι καιροί; Αυτό λοιπόν είναι το όνειρο της ζωής σου; Πιθανόν να παραιτηθείς. Μην βλέποντας καμιά διέξοδο από την κατάσταση που βρίσκεσαι, ίσως πεις: «Ολόκληρες γενιές είχαν την ίδια μοίρα. Κι εγώ, που δεν μπορώ ν' αλλάξω ουσιαστικά τίποτα, θα πρέπει επίσης να υποταχθώ. Ας δουλέψω, λοιπόν, κι ας προσπαθήσω να περάσω όσο καλύτερα μπορώ!». Ας είναι... Σ' αυτήν την περίπτωση θα αναλάβει να σε διδάξει η ίδια η ζωή. Μια μέρα θα έρθει μια κρίση από εκείνες που δεν αποτελούν απλώς παροδικά φαινόμενα όπως παλιά, μια κρίση που θα καταστρέψει ολόκληρη την βιομηχανία. Θα βυθίσει στην εξαθλίωση χιλιάδες εργάτες και θα διαλύσει ολόκληρες οικογένειες. Θα παλέψεις ενάντια στην συμφορά όπως και οι υπόλοιποι, σύντομα όμως θα δεις την γυναίκα σου, το παιδί σου, τον φίλο σου, να λυγίζουν σιγά - σιγά από τις στερήσεις και να σβήνουν μπροστά στα μάτια σου. Λόγω της έλλειψης τροφής, φροντίδας και ιατρικής περίθαλψης, θα τελειώσουν την ζωή τους στο ξυλοκρέβατο της φτώχειας, ενώ για τους πλούσιους η ζωή θα κυλά ευτυχισμένα μέσα στους πλιόλουστους δρόμους της μεγαλούπολης δίχως να κοιτά εκείνους που λιμοκτονούν και χάνονται. Τότε θα καταλάβεις πόσο απαίσια είναι αυτή η κοινωνία. Τότε θα συλλογιστείς τις αιτίες της κρίσης και οι έρευνές σου θα εισχωρήσουν στα βάθη εκείνης της αδικίας που αφήνει εκατομμύρια ανθρώπινα πλάσματα στο έλεος της κτηνώδους απληστίας μιας χούφτας τεμπέληδων. Τότε θα καταλάβεις ότι έχουν δίκιο οι σοσιαλιστές όταν λένε πως η σημερινή κοινωνία μπορεί και πρέπει να αναδιοργανωθεί από την βάση προς τα πάνω.

Ας περάσουμε τώρα από την γενικότερη κρίση στην συγκεκριμένη περίπτωσή σου. Μια μέρα θα διαμαρτυρηθείς όταν το αφεντικό σου θα επιχειρήσει με μια νέα μείωση του μεροκάματου να σου αφαιρέσει μερικά ακόμη κατοστάκια για να αυξήσει ακόμη περισσότερο την περιουσία του. Εκείνος όμως θα σου απαντήσει υπεροπτικά: «Πήγαινε να βοσκήσεις, αφού δεν θες να δουλέψεις με τα λεφτά που σου δίνω». Τότε θα καταλάβεις ότι το αφεντικό σου, όχι μόνο προσπαθεί να σε κουρέψει σαν πρόβατο, αλλά κι ότι σε θεωρεί ταυτόχρονα ένα κατώτερο είδος ζώου. Ότι όχι μόνο δεν του αρκεί να σ' έχει στο χέρι μέσω του συστήματος της μισθωτής εργασίας, αλλά και ότι ανυπομονεί να σε κάνει σκλάβο του από κάθε άποψη. Ίσως τότε να γονατίσεις μπροστά του, να χάσεις κάθε αίσθημα ανθρώπινης αξιοπρέπειας και να φθάσεις να δεχθείς τον όποιο εξευτελισμό. Ή θα σου ανέβει το αίμα στο κεφάλι. Θα ανατριχιάσεις συνειδητοποιώντας τον βδελυρό βόρβορο μέσα στον οποίο βουλιάζεις, θα του γυρίσεις την προσβολή, και μετά, τριγυρνώντας άνεργος στους δρόμους, θα καταλάβεις πόσο δίκιο έχουν οι σοσιαλιστές όταν λένε: «Εξέγερση! Ξεσηκωθείτε ενάντια στην οικονομική υποδούλωση!».

Τότε θα έρθεις και θα πάρεις την θέση σου μέσα στις τάξεις των σοσιαλιστών, και θα παλέψεις μαζί τους για την ολοκληρωτική καταστροφή κάθε υποδούλωσης: οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής. Κάποια μέρα θα ακούσεις και την ιστορία της κοπέλας που κάποτε σε μάγευε με την άδολη ματιά, το γοργό περπάτημα και την φλογερή φωνή της. Αφού αγωνίστηκε χρόνια ολόκληρα ενάντια στην εξαθλίωση, εγκατέλειψε το χωριό της και ήρθε στην πόλη. Ήξερε πως ο αγώνας της ζωής εκεί θα ήταν σκληρός, αλλά είχε τουλάχιστον την ελπίδα πως θα κέρδιζε τίμια το ψωμί της. Τώρα έμαθες για την τύχη της. Την ξεγέλασαν οι υποσχέσεις κάποιου νεαρού αστού, έπεσε στην παγίδα και του δόθηκε με όλο το πάθος της νιότης, για να την παρατήρει έναν μόλις χρόνο μετά, μ' ένα μωρό στην αγκαλιά. Πάντα γενναία, δεν έπαψε να παλεύει ενάντια στην πείνα. Αλλά στην άνιση αυτή πάλη της κατά της αδικίας αρρώστησε βαριά η δύστυχη κοπέλα, ώσπου έσβησε τελικά μέσα σ' ένα νοσοκομείο. Εσύ τώρα τι κάνεις; Ή θα αποδιώξεις κάθε θλιβερή σκέψη, επαναλαμβάνοντας σαν νλίθιος: «Ούτε η πρώτη είναι, ούτε η τελευταία» και κάποιο βράδυ θ' ακουστείς, μαζί με άλλα κτήνη, να προσβάλεις στο καφενείο με πρόστυχες φράσεις την μνήμη της. Ή η θύμηση αυτή θα σου ραγίσει την καρδιά και θα προσπαθήσεις να βρεις τις αιτίες αυτών των πράξεων που γίνονται

καθημερινά, και θα καταλάβεις ότι αυτές δεν θα πάψουν ποτέ όσο η κοινωνία παραμένει χωρισμένη σε δύο τάξεις, την τάξη των δυστυχημένων και την τάξη των τεμπέλιδων που ικανοποιούνται με γλυκόλογα και κτηνώδεις επιθυμίες. Θα καταλάβεις ότι ήρθε πια η ώρα να γεμίσει το χαντάκι που χωρίζει τα δύο στρατόπεδα, και θα τρέξεις να προσχωρήσεις στους σοσιαλιστές.

Κι εσείς, γυναίκες του λαού, θα μείνετε ψυχρές και αδιάφορες μετά απ' αυτήν την ιστορία; Χαϊδεύοντας το ξανθό κεφαλάκι του παιδιού που κάθεται ζαρωμένο δίπλα σας, δεν θ' αναλογιστείτε ποτέ την τύχη που το περιμένει αν δεν αλλάξει το σημερινό καθεστώς; Δεν θα σκεφτείτε ποτέ το μέλλον των παιδιών σας; Θέλετε να φυτοζωούν κι αυτά όπως φυτοζωεί ο πατέρας τους, δίχως να έχουν άλλη έγνοια πέρα από το πώς θα κερδίσουν το ψωμί τους, δίχως άλλες απολαύσεις πέρα από εκείνες της ταβέρνας; Θέλετε ο άντρας σας, το παιδί σας, να βρίσκονται πάντα στο έλεος του πρώτου που έτυχε να κληρονομήσει από τον πατέρα του κεφάλαιο για εκμετάλλευση; Θέλετε να μείνουν παντοτινοί σκλάβοι του αφεντικού; να γίνονται στόχοι στα κανόνια των δυνατών, κοπριά για λίπασμα στα χωράφια των πλουσίων; Όχι, χίλιες φορές όχι! Ξέρω πολύ καλά πως το αίμα σας έβραζε όταν ακούσατε ότι οι άντρες σας, αφού έκαναν μια πετυχημένη απεργία, αναγκάστηκαν τελικά να δεχτούν ταπεινωμένοι τους όρους που υπεροπτικά τους επέβαλαν οι χοντρομπαλάδες αστοί. Ξέρω πως θαυμάσατε τις Ισπανίδες εκείνες που πήγαν στην πρώτη γραμμή, προβάλλοντας τα στήθη τους στις ξιφολόγχες των στρατιωτών, όταν έγινε λαϊκή εξέγερση. Ξέρω πως αναφέρετε με σεβασμό το όνομα εκείνης της γυναίκας που φύτεψε μια σφαίρα στο στήθος του τυράννου που τόλμησε να βρίσει έναν φυλακισμένο σοσιαλιστή. Αλλά και σήμερα ακόμη, πώς σπαρταρά η καρδιά σας όταν διαβάζετε ότι στο Παρίσι οι γυναίκες του λαού συγκεντρώνονταν, μέσα σε μια βροχή από σφαίρες, για να δώσουν κουράγιο στους άντρες τους. στους ηρωικούς αγώνες τους. Το ξέρω! Και γι' αυτό ακριβώς δεν αμφιβάλω πως κι εσείς θα έρθετε να ενωθείτε μ' εκείνους που παλεύουν για την κατάκτηση του μέλλοντος.

Όλοι εσείς, τίμιοι νέοι, άντρες και γυναίκες, χωρικοί, εργάτες, τεχνίτες και στρατιώτες, θα καταλάβετε τα δικαιώματά σας και θα έρθετε μαζί μας. Θα έρθετε να δουλέψετε μαζί με τ' αδέρφια σας για να προετοιμάσετε την επανάσταση που θα εξαλείψει κάθε ίχνος σκλαβιάς, συντρίβοντας τα δεσμά. κόβοντας κάθε δεσμό με τις παλιές, τετριμμένες, παραδοσιακές αξίες και ανοίγοντας νέες προοπτικές για ολόκληρη την ανθρωπότητα για μια ευτυχισμένη ζωή η οποία θα θεμελιώσει στις ανθρώπινες κοινωνίες την αληθινή ελευθερία, την αληθινή ισότητα και την δίχως φθόνο αδελφότητα. Δουλέψτε μαζί με όλους, δουλέψτε για όλους για την πλήρη απόλαυση των καρπών της εργασίας σας, την πλήρη ανάπτυξη όλων των ικανοτήτων σας, για μια ανθρώπινη κι ευτυχισμένη ζωή! Μην δίνετε σημασία σε όποιον σας λέει ότι εμείς -μόνο μια χούφτα άνθρωποι- είμαστε πολύ αδύναμοι για να πετύχουμε τον υπέροχο σκοπό τον οποίο επιδιώκουμε. Υπολογίστε και θα δείτε πόσοι άνθρωποι υποφέρουν από αυτήν την αδικία. Εμείς οι χωρικοί, που δουλεύουμε για άλλους και μασουλάμε το άχυρο, ενώ το αφεντικό μας τρώει τον καρπό, εμείς μόνο, είμαστε εκατομμύρια ψυχές. Εμείς οι εργάτες που υφαίνουμε τα μετάξια και τα βελούδα για να μπορούμε να ντυνόμαστε με κουρέλια, κι εμείς είμαστε ένα τεράστιο πλήθος, κι όταν ο ήχος της σειρήνας του εργοστασίου μάς επιτρέπει ενός λεπτού ανάπαυλα, πλημμυρίζουμε τους δρόμους και τις πλατείες σαν την αγριεμένη θάλασσα. Εμείς οι στρατιώτες, που μας οδηγούν με διαταγές ή με την βία, εμείς που τρώμε τις σφαίρες για τις οποίες παίρνουν τα παράσημα και τις συντάξεις οι αξιωματικοί μας, εμείς επίσης, τα δύστυχα πλάσματα, που μέχρι τώρα δεν έχουμε μάθει τίποτα καλύτερο από το να πυροβολούμε τ' αδέρφια μας και που δεν έχουμε παρά να κάνουμε μια απειλητική χειρονομία ενάντια σ' αυτά τα ζαρωμένα και παρασημοφορημένα ανθρωπάκια, για να δούμε τα πρόσωπά τους ν' ασπρίζουν σαν το πανί. Ναι, όλοι μαζί εμείς που υποφέρουμε και δεχόμαστε καθημερινά προσβολές, αποτελούμε ένα τεράστιο πλήθος τού οποίου τον ακριβή αριθμό κανείς άνθρωπος δεν μπορεί να υπολογίσει. Είμαστε ένας ωκεανός που μπορεί να σκεπάσει και να καταπιεί τα πάντα. Όταν θα αποκτήσουμε την βούληση για να το κάνουμε, εκείνη ακριβώς την στιγμή θα έχει αποδοθεί δικαιοσύνη, εκείνη ακριβώς την στιγμή οι τύραννοι όλου του κόσμου θα έχουν πτηθεί!